

Zelfsturend leren wordt je aangeleerd: Het effectief professionaliseren van leraren in het bevorderen van zelfsturend leren in het basisonderwijs

Samenvatting

Zelfsturend leren is cruciaal voor het leren van leerlingen. Verschillende studies geven echter aan dat zelfsturend leren in het basisonderwijs nauwelijks op gang komt. In dit onderzoek werken onderwijsprofessionals en onderzoekers samen aan het optimaliseren van een professionaliseringsaanpak waarin 55 basisschoollerares worden getraind en begeleid in het bevorderen van zelfsturend leren van hun leerlingen. Een belangrijk kenmerk van deze aanpak is dat leraren niet worden getraind volgens een formeel professionaliseringstraject, maar dat de professionele ontwikkeling van leraren is ingebed in de eigen lespraktijk en dat leraren van en met elkaar leren. De effectiviteit van de ontwikkelde aanpak wordt onderzocht op de mate van zelfsturend leren, motivatie, metacognitie en leerprestaties van leerlingen en de professionele ontwikkeling van deelnemende leraren.

Divisie

Leraar en Lerarenopleiding

Kernwoorden

Zelfsturend leren; Basisonderwijs; Professionalisering; Leraren; Training

Onderzoeksdoel

Zelfsturend leren is van wezenlijk belang voor het bevorderen van de leerprestaties en motivatie van leerlingen (Paris & Paris, 2001). Hoewel basisschoolleerlingen zelfsturend leren kunnen leren en zelfs de jongste kinderen kunnen profiteren van instructie, laat onderzoek zien dat leraren er vaak niet in slagen hun leerlingen strategieën voor zelfsturend leren aan te leren (e.g. Dignath-Van Ewijk & Van der Werf, 2012). Vanuit dit knelpunt wordt in dit onderzoek een professionaliseringsaanpak opgeleverd en geëvalueerd waarin strategieën worden aangereikt en geoefend zodat leraren zelfsturend leren in de eigen onderwijspraktijk kunnen integreren. Dit leidt tot de volgende onderzoeksvragen:

1. In hoeverre draagt deze aanpak bij aan het realiseren van een hogere mate van zelfsturend leren van basisschoolleerlingen?
2. In hoeverre draagt het zelfsturend leren van basisschoolleerlingen bij aan hun motivatie, metacognitie en leerprestaties?

3. In hoeverre draagt deelname aan de aanpak bij aan de professionele ontwikkeling van leraren?

Theoretisch kader

Overzichtsstudies laten zien dat interventies die effectief bijdragen aan het zelfsturend leren van leerlingen in de klas worden gekenmerkt door het expliciet onderwijzen van cognitieve, metacognitieve en motivationele strategieën in relatie tot de leerinhoud (Dignath & Büttner, 2008). Hierdoor leren leerlingen hoe strategieën worden toegepast, onder welke omstandigheden deze strategieën het meest doelmatig zijn en welke voordelen dit oplevert. Tevens is het van belang dat leraren hun onderwijs leren afstemmen op verschillen tussen leerlingen (Boekaerts & Cascallar, 2006).

In de aanpak trainen en begeleiden 11 onderwijsprofessionals (i.e. coaches) minimaal vijf collega's op school aan de hand van aanbevelingen uit de aanpak. Hierbij wordt concreet invulling gegeven aan het geïntegreerd, expliciet en gedifferentieerd onderwijzen van zelfsturend leren. De aanpak bestaat uit een plenaire training en drie begeleidingsgesprekken. Allereerst wordt de *leerinhoud* bepaald door het domein en de bijbehorende leerdoelen te specificeren. Ten tweede wordt de koppeling gelegd met de *cognitieve, metacognitieve en motivationele strategieën* die nodig zijn om de vastgestelde leerinhoud aan te leren. Tenslotte wordt *afgestemde instructie* gerealiseerd doordat vier begeleidingsniveaus voor zelfsturend leren zijn gespecificeerd voor verschillende instapniveaus van leerlingen: demonstreren, begeleid inoefenen, zelfcontrole en zelfregulatie.

Onderzoeksmethode

Onderzoeksvraag 1

In een quasi-experimentele studie met voor- en nameting wordt, binnen een periode van 22 weken, onderzocht in hoeverre de aanpak bijdraagt aan het bevorderen van het zelfsturend leren van leerlingen. Scores van leerlingen in de experimentele groep (bestaande uit 55 leraren, getraind met behulp van de aanpak), op de voor basisonderwijs aangepaste Vragenlijst Zelfgestuurde Leermogelijkheden (Vrieling, 2012), worden vergeleken met scores in een controlegroep. Aanvullend worden retrospectieve semigestructureerde interviews met deelnemende leraren en een representatieve groep leerlingen uitgevoerd.

Onderzoeksvraag 2

In de quasi-experimentele studie worden ook antwoorden op de voor basisonderwijs aangepaste Vragenlijst Motivatie en Metacognitie (Vrieling, 2012) en leerprestaties van leerlingen verzameld. Multilevel structural equation modeling onderzoekt relaties tussen de

mate van zelfsturend leren en motivatie, metacognitie en leerprestaties van leerlingen. Bevindingen worden aangevuld met kwalitatieve gegevens verkregen uit de bovengenoemde interviews.

Onderzoeksvraag 3

Professionele ontwikkeling van leraren wordt onderzocht met een vragenlijst (voor- en nameting) en een semigestructureerd interview (cf. Geijsel, Slegers, Stoel en Krüger, 2009). Verschillen tussen leraren in de experimentele- en controlegroep worden geanalyseerd met multilevel analyses. Bevindingen worden aangevuld met kwalitatieve gegevens verkregen uit bovengenoemde interviews.

Beoogde resultaten

Op basis van een literatuurstudie is een professionaliseringsaanpak ontwikkeld voor het basisonderwijs. De aanpak, gebaseerd op een gevalideerde aanpak voor pabodocenten (Vrieling, 2012), wordt op dit moment geoptimaliseerd voor een pilot. In de pilot, die een periode van acht weken beslaat, traint en begeleidt elke coach minimaal één collega volgens de aanpak.

De resultaten van de pilot dienen als input voor het bijstellen van de aanpak. Deze zal vervolgens worden geïmplementeerd bij een groep van 55 leraren werkzaam op 11 deelnemende scholen. Aan de hand van vragenlijsten en semigestructureerde interviews wordt bij leerlingen en leraren data verzameld die inzicht geven in de effectiviteit van de aanpak voor het bevorderen van zelfsturend leren in de klas. Voor- en nametingen worden gedaan van a) de leerprestaties van leerlingen, b) de mate van zelfsturend leren aan de hand van de VZL, c) de motivatie en metacognitie bij leerlingen aan de hand van de VMM) en d) de professionele ontwikkeling van leraren.

Wetenschappelijke betekenis

Effectstudies tonen aan welke algemene kenmerken van aanpakken bijdragen aan het bevorderen van zelfsturend leren van leerlingen in het basisonderwijs. Deze studies geven echter geen concrete aanbevelingen voor het effectief bevorderen van het zelfsturend leren van leerlingen door basisschoolleraars in de klas. Bovendien zijn er vooralsnog geen studies beschikbaar waarin professionaliseringsaanpakken zijn onderzocht waarin geïntegreerde, expliciete en op de leerling afgestemde instructie van zelfsturend leren in samenhang zijn gerealiseerd.

De resultaten van dit onderzoek dragen bij aan een grotere bewustwording bij onderzoekers, leraren, intern begeleiders en schoolleiders over het belang van zelfsturend

leren door leerlingen en van de implicaties die dit met zich meebrengt voor de didactiek die gericht is op het effectief bevorderen daarvan.

Onderwerpen voor de discussie

Tijdens het rondetafelgesprek bespreken we de wijze waarop geïntegreerde, expliciete en gedifferentieerde instructie van zelfsturend leren wordt gerealiseerd en de gehanteerde onderzoeksinstrumenten –en methode.

Referenties

- Boekaerts, M., Cascallar, E. (2006). How far have we moved toward integration of theory and practice in self-regulation? *Educational Psychology Review*, 18, 199-210. doi: 10.1007/s10648-006-9013-4
- Dignath, C., & Büttner, G. (2008). Components of fostering self-regulated learning among students: A meta-analysis on intervention studies at primary and secondary school level. *Metacognition & Learning*, 3, 231-264. doi: 10.1007/s11409-008-9029-x
- Dignath-van Ewijk, C., & van der Werf, G. (2012). What teachers think about self-regulated learning: Investigating teacher beliefs and teacher behavior of enhancing students' self-regulation. *Education Research Journal*, 2012, 1-10. doi: 10.1155/2012/741713
- Geijsel, F. P., Slegers, P.J.C., Stoel, R.D., & Krüger, M.L. (2009). The effect of teacher psychological and school organizational and leadership factors on teacher's professional learning in dutch schools. *The Elementary School Journal*, 109, 406-427. doi: 10.1086/593940
- Paris, S. G., & Paris, A. H. (2001). Classroom applications of research on self-regulated learning. *Educational Psychologist*, 36, 89-101. doi: 10.1207/S15326985EP3602_4
- Vrieling, E. (2012). *Promoting self-regulated learning in primary teacher education*. (Dissertation), Open Universiteit Nederland, Heerlen.